

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ
*II Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених*

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

Випуск 2
4 листопада 2022 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2022 рік

Друкується згідно листа Міністерства освіти і науки України «Про проведення міжнародних, всеукраїнських конгресів, форумів, науково-практичних конференцій та семінарів студентів і молодих учених на 2020 рік» (Лист МОН №22.1/10-83 від 19.01.2021) та рішенням Вченої ради факультету дошкільної педагогіки і психології (Протокол №2 від 30.09.2022).

Педагогічний альманах. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика: матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (04 листопада 2022 року). Вип. 2. Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2022. 206 с.

Організаційний комітет:

- Богущ А. М. – дійсний член АПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
- Бабчук О. Г. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
- Кавиліна Г. К. – кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
- Булгакова О.Ю. – доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
- Левицька М.І. – методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і даних несе автор.

ЗМІСТ

Розділ I. Теоретичні аспекти дошкільної освіти у сучасному вимірі

- Асеева Ю. О. Психолого-педагогічні основи сюжетно-рольових ігор дошкільників..... 6
- Богуш А. М., Чебан К. С. Розвиток зв'язного мовлення дітей передшкільного віку засобами української народної казки..... 11
- Бужина І. В., Поченюк Ю. С. Уявлення про природні явища як складова культури спілкування у дітей раннього дошкільного віку..... 16
- Волошин О. М. Умови формування креативної компетентності майбутніх вихователів в художньо-творчій діяльності..... 25
- Діхтяренко С. В. Дитяче експериментування: сучасна технологія дослідницької діяльності дітей дошкільного віку..... 30
- Колесник А. Г., Подимова Л. В. Особливості формування самосвідомості дітей старшого дошкільного віку... 39
- Кудрявцева О. А., Ньюкало О. О. Оптимізація педагогічної підтримки старших дошкільників у період їх підготовки до навчання у школі..... 45
- Монке О. С., Себова Ю. Г. Інтеграція засобів арт-педагогіки в подоланні тривожності дітей дошкільного віку..... 53
- Монке О. С., Харченко І. І. Гра як засіб морально-духовного виховання та морально-вольових якостей сучасних старших дошкільників..... 58
- Притуленко Н. С. Професійна підготовка педагогів дошкільної освіти..... 65

Розділ II. Інноваційні методи та технології у просторі дошкільної освіти

- Бабчук О. Г., Шевченко М. В. Агресивна поведінка дітей дошкільного віку: особливості та мотиви прояву..... 72

кість дітей, які знаходилися на низькому рівні, зменшилася на 10%. Отже, методика виявилася результативною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білан О. Навчання розповідання із використанням начності. Старший дошкільний вік. Методичний посібник. Тернопіль: «Мандрівець», 2014.

2. Білан О. Художня ілюстрація та зв'язна розповідь. Палітра педагога. №4, 2008.

3. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика розвитку зв'язного мовлення у дітей. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови. Київ: Вища школа, 2007.

4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика розвитку зв'язного мовлення у дітей. Дошкільна лінгводидактика. Київ: Вища школа, 2007, с. 392-430.

5. Богуш А. М., Маліновська Н. В. Методика роботи з казкою. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку. Київ: Слово, 2022. С. 298-304.

6. Омеляненко А. В. Навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповіді – роздуми. Наука і освіта. № 10, 2014.

7. Сухомлинський В. О. Я розповім вам казку. Філософія для дітей. Укл. О. В. Сухомлинський. Харків: ВД «Школа», 2016.

УЯВЛЕННЯ ПРО ПРИРОДНІ ЯВИЩА ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Док. пед. наук, проф. І. В. Бужина
Магістрантка Ю. С. Поченюк

Дошкільне дитинство – період початкового пізнання природи переважають у всіх її проявах. Навколишня природа впливає на емоційну та інтелектуальну сфери дитини не лише своєрідністю та красою явищ. Важливою стороною пізнавального спілкування є мінливість природних об'єктів, закономірна зміна явищ.

Відносна сталість і супутня їй у тій чи іншій мірі змінюваність предметів навколишнього світу - типовий стан умов, у яких розвивається дитина від народження. Уявлення про природу та природні явища формуються у дітей ще з раннього дошкільного віку. Тому велике значення необхідно приділяти ознайомленню дітей з природою.

Метою даної статті є аналіз публікацій та досліджень видатних дослідників, теоретичне обґрунтування методик роботи з формування уявлень про природні явища дітей раннього дошкільного віку.

Перші роботи у яких були висловлені думки про формування уявлень про природні явища дітей раннього дошкільного віку, належать найвідомішим зарубіжним та вітчизняним вченим, серед яких: С.Т. Шацький, Ж.Ж. Руссо та Ф.Фребель, К.Д. Ушинський та Я.А. Коменський, А.С. Макаренко та І.Г.Песталоцці, В.А. Сухомлинський та інші.

Теоретичні та методичні сторони проблеми взаємовідносин людини та природи піднято у працях В. І. М'яснищевича та Л.С. Ігнаткіна. Принципи формування системи знань про природу у дошкільнят та питання взаємозв'язків їх у природному середовищі з діапазоном можливостей для повноцінного розвитку висвітлюють роботи: Є. І. Тихеєвої, Д.В. Сергєєвої та Н.К. Крупської, В.Г.Нечаєвої та С.А.Веретенникової, С.М. Миколаєвої та інших.

Особливості створення уявлень про зростання та динаміку розвитку на прикладі флори описувала Т. В. Христовська. Сукупність стимулюючих дитячий пізнавальний інтерес щодо навколишнього світу прийомів та методів зібрана у працях В. Г. Фокіної та С.М. Ніколаєвої, Л.М. Маневцової та Р. С. Буре, та інші.

Багато видатних викладачів, діячів та мислителів надавали величезне значення навколишнього світу: наприклад, Н.Ф. Яришева представляла у природі джерело знань та інструмент для розвитку розуму, емоцій та свободи. К.Д. Ушинський говорив про введення «дітей в природу» для розповіді їм всього легкодоступного та потрібного з метою їхнього словесного та інтелектуального формування [12, с. 36].

Велике значення у науковому обґрунтуванні технології

ознайомлення з навколишнім світом мають дошкільні кафедри педагогіки, тематичні дослідження. Наприклад, дослідження Г. В. Беленької присвячено ознайомленню дошкільнят з птахами та розкриває важливість правильної організації емоційного сприйняття предметів навколишнього природного світу [2, с. 26].

Безпосереднє спілкування з природою має одну дуже важливу перевагу – насичення емоційного сприйняття дитини новими яскравими враженнями. Ідея про первинність емоційного зв'язку дитини з природним оточенням висловлювалася ще класиками педагогіки К.Д. Ушинським та В.А. Сухомлинським. Переживання ставлення людини до навколишнього світу становлять сферу його почуттів та емоцій. Почуття людини, на думку Л.С. Виготського, «це ставлення його до світу, до того ж, що він відчуває та робить у формі безпосереднього переживання» [2, с. 241].

З.П. Плохій розглядає формування ставлення до природи з позицій комплексного підходу, що передбачає розвиток у дітей емоційної сфери, засвоєння знань про природу та навчання елементарним навичкам щодо створення умов для життя живих істот [10, с. 57].

Для вирішення проблеми формування у дошкільнят екологічно спрямованого мислення необхідно вивчення питання засвоєння ними залежностей між живими організмами, середовищем проживання та діяльністю людини [6, с. 17].

А.В. Каверін розглядає свідомо правильне ставлення дошкільнят до природи як сукупність знань та активних проявів дитини до неї. На його думку, поняття усвідомленого правильного ставлення до природи у дошкільнят включає три компоненти: емоційно-естетичний (уміння помічати красу оточуючої природи); інтелектуально-пізнавальний (прояв інтересу до природних об'єктів); морально-дійовий (прояв співпереживання та готовність надати допомогу об'єктам природи у важкий їм період) [9, с. 24].

Ряд інших педагогічних досліджень надалі створив основу для теоретико-дослідного обґрунтування різних методик екологічного пізнавального виховання дошкільнят [4], проголошуючи та аргументуючи потребу в:

– конструюванні концепції знань таким чином, щоб ово-

лодіння ними забезпечило б ефективне інтелектуальне формування дітей;

- підвищенні складності змісту навчання;
- при внесенні до нього відображають закономірності навколишнього середовища насправді абстрактних знань.

Для формування уявлень про навколишній світ, у вихователя є ряд ефективних методів та методик, які можна задіяти як під час проведення занять, так і в будь-яких моментах перебування дитини в ЗДО - це:

- залучення дитини до ігрової діяльності (дидактичні, рухливі, настільні, сюжетно-рольові та інші ігри, що несуть пізнавальну складову);
- організація проектної діяльності у певній темі;
- організація спостережень у природі;
- організація експериментування.

Ранній вік - від року до трьох років. Це період активного пізнавального, соціального та емоційного розвитку дитини. Соціальна ситуація раннього віку опосередкована предметним світом і складається так: дитина - предмет - дорослий.

На початку другого року відбувається активне формування предметних дій, заснованих на засвоєнні функцій предметів, історично закріпленому досвіді людини. Провідною цього періоду є предметна діяльність, спрямована на оволодіння суспільно виробленими способами дій із предметами, які дитина може освоїти через спільні з дорослим маніпуляції [3, с. 67].

За виконання предметних дій в дитини виникає необхідність орієнтуватися на властивості предметів та її відношення відбуваються з іншими предметами. Способами зіставлення предметів із застосуванням зовнішніх прийомів (накладання, примірювання та ін.) дитина спочатку опановує за допомогою дорослих. Зовнішні прийоми є основою формування сприйняття, коли властивості починають виступати як постійні ознаки предмета, а з ними пов'язані способи виконання практичних дій.

Становлення предметної діяльності відбувається шляхом переходу дії спільного в розділене, а потім і самостійне. Розвиток сприйняття обумовлює інтенсивне накопичення уявлень, що

у наступному стають основою образних форм пізнання [8, с. 74].

Ранній вік – період формування основних компонентів мислення. Дитина знаходить можливість здійснювати вирішення практичних завдань, враховуючи властивості предметів та можливості впливу одного предмета на інший.

На початку другого року життя малюк засвоює такі дії: опановує найпростіші знаряддя - ложку, совочок та ін., що вимагає встановлення зв'язків між об'єктом і знаряддям, завдяки якому відбувається досягнення мети дії.

Наочно-дійове мислення тісно пов'язане з розвитком сприйняття, діями з предметами та встановленням зв'язку між ними. Зовнішні проби поступово змінюються рішенням завдань у внутрішньому плані, з урахуванням оперування образами, що стимулює розвиток наочно-образного мислення.

Розвиток всіх психічних процесів у ранньому віці тісно пов'язане із формуванням мови. Маля від ситуативного вживання слова переходить до оволодіння значенням на рівні предметної віднесеності. Багаторазово пригнічуючи слово у різних ситуаціях, дитина опановує його узагальненим значенням. Спочатку дитина опановує мовлення переважно у плані її розуміння, та згодом до активного користування [5, с. 74].

Різкий стрибок у розвитку словника відбувається на другому році життя в результаті практичного оволодіння мовою у спільній діяльності з дорослим. Опанування синтаксичним ладом мови пов'язане з розвитком та орієнтуванням дитини на фонематичній системі, з практичним розумінням граматичної структури мови.

На початку раннього віку дитина злита з ситуацією та з дорослими. До кінця цього періоду виникає тенденція до самостійної діяльності, пов'язаної з усвідомленням власних бажань, які завжди збігаються з вимогами дорослих, зростанням можливостей виконувати різноманітні дії без допомоги дорослих [7, с. 64].

Основне новоутворення цього періоду - виникнення зародків самосвідомості, поява у дитини свого «Я», наслідком чого стає розпад колишньої соціальної ситуації. Криза трьох років пов'язана з ламанням взаємин, що існували досі між дитиною та до-

рослим. Основний прояв кризи - вимога самостійності, протиставлення своїх бажань та вимог бажанням та вимогам дорослих.

Перші три роки життя дитини є періодом найшвидшого розвитку організму. Але в цьому віці здоров'я дітей може порушитися від незначної причини, тому основним завданням є зміцнення здоров'я та забезпечення повноцінного фізичного розвитку. Крім правильного харчування та організації гігієнічних умов, використовуються природні фактори: повітря, вода та сонце. Для фізичного розвитку дітей велике значення мають самостійні події. Діти відчують потребу у русі. Найбільше задоволення відчуває дитина, яка почала ходити самостійно. Тепер вона цікавиться всім, що її оточує, а це дуже важливо для розумового розвитку.

У дитини розвивається увага, пам'ять, вона звикає дивитися та бачити, слухати та чути. Формуються перші узагальнення. Зароджується допитливість. Діючи з іграшками, діти знайомляться з властивостями. Самостійного досвіду для повноцінного розвитку дитини недостатньо. Процесом ознайомлення дітей раннього віку з предметами та явищами навколишнього світу потрібно планомірно та цілеспрямовано керувати. Мислення маленьких дітей наочно-дійове, тому необхідно, щоб вони знайомилися з предметами та явищами в натурі. З вікон групової кімнати вихователь показує малюкам двір, вулицю чи дорогу до парку, лісу, поля, звертає увагу на намічений об'єкт і розповідає про нього [1, с. 34].

Треба так організувати спостереження, щоб дітям було добре видно. Їм не набридають повторні спостереження. Дуже важливо, щоби свої спостереження діти закріплювали в іграх. Найбільш ефективний спосіб знайомства з навколишньою природою – спостереження під час прогулянок.

Діти раннього віку відчують радість при іграх з іграшками, що зображають тварин - зайчик, собачка, пташка. Вихователь привчає діяти з ними: годувати пташку, укладати спати ведмедика, катати на коні ляльку. Зустрічаючи на прогулянках справжніх тварин, малеча тягнеться до них. Педагог заохочує доброзичливе ставлення дітей до тварин: годує їх, лагідно називає, читає короткі вірші. Дітей другої групи раннього віку слід

знайомити з птахами та тваринами, звертаючи увагу на їхні рухи та частини тіла.

У всебічному гармонійному розвитку особистості особлива роль приділяється естетичному вихованню. Естетика - наука про природу та закономірності естетичного освоєння дійсності, про творчість за законами краси. Це поняття можна описати так: естетика – наука про природу, живопис, скульптуру, художній твір, творчість, за допомогою яких людина сприймає, відчуває, осмислює навколишній світ, залежно від його способу життя, потреб, рівня розвитку та уявлень про красу. Прагнення краси, естетична потреба – не вроджена якість. Воно виникло в людини під впливом довкілля. Змінюючи навколишній світ, людина змінювалася сама, розвиваючись як фізично, а й духовно. Поступово розвинулися та виховувалися її духовні здібності та насамперед естетичне почуття [13, с. 24].

Естетичне почуття являє собою здатність сприймати й оцінювати навколишній світ з погляду краси і каліцтва, піднесеного і низинного, трагічного і комічного, що викликає людині певне переживання.

Широку можливість естетичного розвитку надає сама природа.

Природа - найдавніше і широке джерело краси. Краса в природі існує незалежно від людини, але тільки людині дано розуміти її досконалість, тільки для людини вона є джерелом творчого натхнення. Краса у природі існувала і до людини. Вчені зуміли відтворити вигляд могутніх папортникових лісів, визначити, які квіти росли на землі і які тварини населяли її десятки мільйонів років тому.

Жива і нежива природа живе та розвивається за своїми складними законами, які відкриваються дитині у процесі пізнання, праці та творчості. Природа широко відбита у мистецтві – фарбою, словом, мелодією. Вона ніби сама розкриває перед нами свою красу. Художники і письменники, зображуючи природу, вчать бачити не тільки щось яскраве, величне, потужне. Вони звертають увагу на те, що не дуже помітно, буденно, що супроводжує повсякденне життя та працю людини у природі.

Тому мистецтво посідає особливе місце у естетичному ставленні людини до природи. Мистецтво вчить вдивлятися у природу, воно створює її образи, але ці уроки дитина який завжди може отримати сам без допомоги дорослих. Потрібно допомогти їй побачити і зрозуміти красу та виразність природи, відбитої у мистецтві. У кожній людині з дитячих років має бути виховано олюднене ставлення до природи. Якщо у дитини не пробуджена здатність відчувати, переживати красу і неповторність кожного явища природи, прагнення зберегти її, він може стати ні другом, ні захисником природи, а її руйнівником [11, с. 94].

Таким чином, через музичні твори діти отримують різноманітні враження про природу, вчать бачити її красу, зіставляючи реальні образи з художніми образами, дають їм оцінку. Дитяча творчість відображає природу як на основі безпосереднього їх сприйняття, так і в результаті знайомства з творами мистецтва та літератури, в яких задіяні живі, неповторні явища природи. Естетичне сприйняття передбачає наявність широкого кола асоціацій, що виникли з урахуванням досвіду. Чим більше дитина накопичує знання про природу, тим багатшим, яскравішим стає її уява, без якого немислима творча діяльність.

Естетичне сприйняття природи у поетичному описі допомагає дошкільнику осмислити життєві спостереження, спонукає до відображення своїх вражень у творчості. Живе спостереження природи готує сприйняття їх у віршах. При знайомстві з опоетизованою природою вихователь повинен дати дітям можливість відчути красу, неповторність природи. Продовжуючи спиратися досвід дитини, вихователь має можливість вільно використовувати як ілюстрації до тексту, а й репродукції картин про природу, допомагають осмислити літературний твір.

Висновок. Залучення до світу прекрасного відкриває перед дітьми багатство та красу навколишньої природи, сприяє розвитку потреби не лише у спогляданні світу, а й активному його пізнанні, перетворенні. Діти за своєю природою відкриті світу, їхнє серце чуйно до закликів творити красу. Вони природні у своєму прагненні жити у світі казок, музики, поезії, творчості.

Дошкільне дитинство – період початкового пізнання

природи переважають у всіх її проявах. Навколишня природа впливає на емоційну та інтелектуальну сфери дитини не лише своєю різноманітністю та красою явищ. Важливою стороною пізнавального спілкування є мінливість природних об'єктів, закономірна зміна явищ. Відносна сталість і супутня їй у тій чи іншій мірі змінюваність предметів навколишнього світу - типовий стан умов, у яких розвивається дитина від народження. Уявлення про природу та природні явища формуються у дітей ще з раннього дошкільного віку. Тому велике значення необхідно приділяти ознайомленню дітей з природою.

Внаслідок цілеспрямованої роботи діти самостійно накопичують чуттєвий досвід, на основі якого складають нескладні поетичні та художні образи природи. Поетичні образи природи надовго зберігаються у пам'яті дитини, а вироблене до них емоційно-творче ставлення сприяє вихованню найкращих людських якостей. З дитинства навчившись розуміти природу, цінувати її красу, впізнавати в поетичному описі, дитина й у старшому віці відчуватиме її благотворний вплив. І так, естетичне сприйняття дітьми пейзажної лірики сприяє більш глибокого пізнання реальної дійсності, природи, на якому базується дитяча творчість. Естетичне сприйняття природи відбувається у різних видах діяльності. Музичне мистецтво допомагає дітям досягнути краси навколишньої природи, сприяє збагаченню їхнього життєвого досвіду, викликає різноманітні емоційні переживання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманенко Л. В., Г. Волкова, Т. Науменко. Екологія дошкільця. Сталий розвиток. Система роботи з дітьми дошкільного віку. Київ: Шкільний світ, 2017. 96 с.
2. Бельська Г. В. Дошкільнятам про світ природи: монографія. Київ: Шк. світ, 2015. 140 с.
3. Гіппенрейтер Ю. Б. Хрестоматія з загальної психології. Психологія мислення: монографія. Мінськ: Просвещение, 2004. 320 с.
4. Грицюк Л., Каратаєва М. До екологічного світорозуміння через усвідомлення себе. Формування екологічної куль-

тури дітей. Палітра педагога. 2005. №2. С. 11-14.

5. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 392 с.

6. Дятленко Н., Гончаренко А., Шевчук А. Інноваційна практика в роботі вихователя ДНЗ: метод. посіб. Київ: Шкільний світ, 2010. 125 с.

7. Запорожец А. В., Эльконин Д. Б. Психология детей дошкольного возраста: учеб. пособ. 2000. 115 с.

8. Зіньківський В.В. Психологія дитинства: монографія. Київ: Просвіта, 1996. 289 с.

9. Карелин А. Большая энциклопедия тестов: метод. посіб. Минск: Мысль, 2003. 584 с.

10. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників: Метод. посіб. Київ: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2002. 173 с.

11. Пустовіт Н. А., Колонькова О. О., Пруцакова О. Л. Формування уявлень про природу у дітей молодшого дошкільного віку: наук.-метод. посібник. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 140 с.

12. Яришева Н.Ф. Екологічне виховання дошкільників: посібник для вихователів. Київ: Основа, 2001. 55 с.

13. Ямницький В.М. Екологічне виховання особистості дошкільника: монографія. Одеса: Літвидав, 2004. 360 с.

УМОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ В ХУДОЖНЬО-ТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Магістрантка О. М. Волошин

У сучасних умовах модернізації освіти завдання формування креативних якостей педагога є дуже актуальним. Це процес становлення творчого фахівця, що усвідомлює свою відповідальну роль у подальшій педагогічній діяльності. Ця обставина обумовлює педагогічні завдання освіти – не тільки здобуття знань та навичок, а також опанування певними компетентнос-